

19. Yüzyılda Düğünlerde Yapılan İsrâf ve Buna Karşı Alınan Tedbirler

Murathan KEHA (*)

Öz: Hayatlarını nikâh akdi ile birleştiren iki kişinin bunu bir düğünle ilân edip, kutlamaları her toplumda rastlanan bir âdettir. Bu âdeti şekillendiren de o toplumun sahip olduğu geleneklerdir. Bu gelenekler o kadar güçlüdür ki, bunları ortadan kaldırıp, yeni bir yaşam tarzı ortaya koymak neredeyse imkânsızdır. Düğün öncesi hazırlıklardan, düğün sonrası yerine getirilecek tüm adetlere kadar her şey, bu geleneklere göre şekillenmektedir. Bazen bu gelenekler o kadar ağır şartlar içermektedir ki, insanlar bu yüzden evlenememektedir. İnsanların yerine getirmeye çalıştığı geleneklere göre yapılan pek çok harcama sırf adet olduğu için yapılmakta ve aslında kimsenin işine yaramamaktadır. Elbette bu durum da toplumun sosyal ve ekonomik yapısını bozmaktadır. Çalışmamızda ağır şartlar içeren ve yapılan masrafların pek çoğu, hem toplum hem de Osmanlı Devleti tarafından israf olarak değerlendirilen bu geleneklerin Osmanlı toplumu üzerindeki etkisi ve buna karşılık gerek yerel yönetimlerin, gerekse Osmanlı Devleti'nin almaya çalıştığı tedbirler ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Nikâh, Men-i İsrâf, Düğün, Çeyiz

Extravagancy in the 19th Century Weddings and the Precautions Tried to be Taken Against this Situation

Abstract: That two people unite their lives with marriage, announce it with wedding ceremony and celebrate it, is a general custom seen in every society. What shape this custom are the traditions of that society. These traditions are so strong that it is almost impossible to remove those and put forward a new life style. Everything starting from the preparations before the wedding to all the customs to be carried out after the wedding is shaped according to these traditions. Sometimes these traditions include so heavy conditions that people cannot get married because of them. Many expenses are done according to the traditions that people should fulfil. They are just carried out because it is a custom although they are almost worth nothing for anybody. Of course this situation disrupts the social and economic structure of the society. In this study, many expenses with intense conditions, the influence of the traditions which are thought as extravagancy by the state upon the society and on the other hand the precautions tried to be taken by both the local governments and the State have been touched upon.

Keywords: Marriage, Restraining Order for Extravagance, Wedding, Dowry

Makale Geliş Tarihi: 03.10.2017

Makale Kabul Tarihi: 25.11.2017

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Erzurum Meslek Yüksekokulu, Seyahat Turizm ve Eğlence Hizmetleri Bölümü (e-posta: murathan.keha@atauni.edu.tr)

I. Giriş

İnsanlık tarihi kadar eski olan düğün merasimleri çağdan çağa kültürden kültüre zaman ve mekâna göre pek çok değişiklikler göstermiştir. Düğün merasimlerinin temelinde inanç örf ve adetler yatmaktadır. Elbette düzenlenecek merasim, merasimi düzenleyecek olan kişilerin maddi durumları ve nüfuzları ile de doğrudan ilgilidir. Bu bağlamda merasimlerin bir kısmı oldukça sade iken, bir kısmı olabildiğince şaşaalı ve gösterişli olabilmektedir.

Bizim kültürümüzde önemli bir yer tutan düğün merasimleri yukarıda belirtilen şartlara göre değişiklikler göstermiştir. İslam inancına göre evlenen iki kişinin bu durumlarını çevrelerine ilan etmeleri şarttır. (Çolak, 2012: 169) İslam inancını benimseyen ve bunu hayatının her safhasında tatbik etmek isteyen Türk toplumunda da düğün gelenekleri buna göre şekillenmiş, çoğu zaman İslam'a aykırı olmayan adetler ile İslami gelenekler iç içe geçmiştir. Genellikle evlenen çiftler için düzenlenen düğün törenleri zaman içerisinde sünnet olan çocuklar için de düzenlenmeye başlanmıştır.

Bilindiği gibi düğünler en küçüğünden en büyüğüne kadar oldukça masraflı organizasyonlardır. Bir de yapılan tüm düğün masraflarına düğün öncesi hazırlanan çeyiz vesaire masrafları da eklendiğinde, bazen altından kalkılması imkânsız meblağlar ortaya çıkmaktadır. Elbette burada âdetler devreye girmekte ve sırf bu âdetlerin yerine getirilmesi için lüzumlu lüzumsuz pek çok harcama yapılmak zorunda kalılabilmektedir. Hatta yapılan bu harcamalar insanların çoğu zaman gücünü aşmakta ve halkta devletin bu işe bir el atması isteğini ve bunun gerekliliğini ortaya koymaktadır. Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA), Sadaret Mektübî Kalemi (A.MKT.) Fon Kodu, 26 Dosya 64 Gömlek numarasında ve 30 Recep 1261 (4 Ağustos 1845) tarih ile kayıtlı iki belge buna çok güzel bir örnektir. Bunlardan 4 Recep 1261 (9 Temmuz 1845) tarihli birinci belgede Bursa'ya bağlı Lefke kazasında evlilik ve nüfusun çoğalmasının önündeki en büyük engel olarak bölgedeki görenekler gösterilmektedir. Zira buna göre birisi evlenmek istediğinde evlenme süresi uzarsa yani bu süreç üç beş sene devam ederse her sene "i'ydiiye seniyyesi" tabiriyle üç beş yüz kuruş beyhude masrafa düçâr olur. Nişan ve elbise pahası ve fahiş düğün masrafı olarak oğlan tarafından altı bin kuruş, orta halli olanlardan üç bin kuruş ve daha alt seviyedekilerden de bin beş yüz kuruş boşuna para çıkmaktadır. Kız tarafı da çeyiz ve sair masraflar için bu miktarı harcamakta ve taraflar bundan son derece muzdarip olmaktadır. Belgeye göre çiftler düğün eşyasından beş yüz kuruşa aldığını yüz kuruşa satmaya mecbur kalmakta ancak yine de bu borçtan kurtulamamaktadır. Bu yüzden ahali, en zengin sınıfta yer alanların en fazla iki bin beş yüz, orta sınıfın bin-bin beş yüz ve alt sınıfların da beş yüz ile yedi yüz elli kuruş masrafla düğün merasimini yapmak istemektedir. Aynı şekilde kız tarafının yapacağı çeyiz ve saire masraflarının da buna göre olması hususunda insanlar Şer'-i Şeriften ve memleket meclisinden yardım ve bu hususta bir irade-i seniyye beklemektedirler. Yine 4 Recep 1261 (9 Temmuz 1845) tarihli ikinci belgede ise aynı şekilde Bursa'ya bağlı Gemlik kazasında evlilikleri engelleyen göreneklerin başında tarafların birbirlerine vermek zorunda oldukları ağır simkâr elbiseler ve külliyetli masraflar gelmektedir. Elbette durumu, bahsedilen adetleri yerine getirmeye uygun olmayanlar da evlilikten vazgeçmekte ve bu da neslin çoğalmasını engellemektedir. Belgeye göre burada birisi

evlenmek istese oğlan tarafından on bin kuruşluk dört takım ağır elbise ve sair masraflar ile kız tarafından da sekiz-on bin kuruşluk çeyiz takımı masrafı çıkmaktadır. Eğer evlenecek kişi orta halli ise oğlan tarafından yedi bin kuruşluk yine dört takım elbise ve eşya ile kız tarafından beş-altı bin kuruşluk çeyiz takımı ve alt sınıf içinse oğlan tarafından üç bin kuruşluk iki takım elbise ve eşya ile kız tarafından iki bin kuruşluk çeyiz masrafı yapılmaktadır. Bir de bunlara çok miktarda düğün masrafı eklenmektedir. Belgede bu duruma bir son verilmesi istenerek, durumu iyi olanların üç bin kuruş kıymetli iki takım elbise ve eşya ile bin beş yüz kuruş düğün masrafı ve kız tarafından da üç-dört bin kuruş olmak üzere çeyiz denilen çamaşır, oda döşemesi ve kap kacak gibi eşya vermesinin, durumları orta ve alt seviyede olanların da buna göre kıyas edilerek bir miktar belirlenmesi “taraf-ı Şer’-i Şerif’ten” ve memleket meclisinde beklenmekte ve durumla ilgili bir “emr-i âli ısdârı niyâzında” bulunulmaktaydı.

II. Yerel Yönetimlerin Almaya Çalıştığı Tedbirler

Bu belgeler bize ağır çeyiz ve düğün masraflarının ahalinin belini büktüğünü ve devletin buna müdahil olması gerektiğini düşündüğünü göstermektedir. Zira ağır şartları yerine getiremeyen halk evlenmekten vazgeçmekte ve bu da nüfusun günden güne azalmasına sebep olmaktadır. Nitekim BOA, Hariciye Nezareti Mektûbi Kalemi (HR. MKT.) Fon Kodu ve 142 Dosya ve 26 Gömlek numarası ve 5 Şaban 1272 (11 Nisan 1856) tarihiyle kayıtlı belgede bu konu ele alınmıştır. Sözü edilen belge İzmir Vilayeti ile Dersaadet arasında çeşitli tarihlerde yapılan yazışmaları içermektedir. Bu yazışmalardan ilki 17 Recep 1272 (24 Mart 1856) tarihinde İzmir Vilayeti’nden Dersaadet’e yazılmıştır. (BOA, HR. MKT:142/25-001) Belgeye göre “tehhül ve tezevvüde cihaz (çeyiz) düzmek ve odalar ferş ve tezyini ile hiçbir işe el vermeyecek masraflar etmek İzmirce bir âdeti nâ-mazbuta olduğu halde” iki seneden beri vaziyet iyice çığırından çıkmıştır. Yapılan külliyetli masraflar yüzünden gücü olmayan kimselerin kız alıp verememesi nikâhın ve neslin çoğalmasının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Her kız alıp vermede adetlere uymak ve toplumun ayıplamasından korkulduğu için çeyiz masraflarını karşılamak maksadıyla, olanların mülklerini satması, olmayanların ise borç batağına saplanması insanları büyük zarurete düşürmektedir. Belgeye göre bu yüzden pek çok kızın evlerinde bekâr kalması sanki küçük bir şey gibi görünüyorsa da aslında bir an evvel çaresine ve ıslahına bakılması gereken bir durumdur. Bu yüzden de halka bunun kötülüğünü anlatmak ve onların düşüncelerini değiştirmek, çok faydalı ve acil olarak ele alınması gereken bir konudur. Belgede bu açıklamalar yapıldıktan sonra yukarıda bahsedilen fenalıkların giderilmesi için İzmir Vilayeti Meclisi tarafından “ba-teemmül”¹ bazı kararların alındığı ve bunların bir layiha haline getirilerek Dersaadet’e gönderilen yazıya eklendiği bildirilmektedir. Belgede ayrıca, eğer sözü edilen layihada bahsedilen hükümlere uyulması gerektiği ve boşu boşuna yapılan cihaz masraflarının men edilmesinin doğru olduğu hususunda bir uyarı yapılır ve buna göre bir irade-i seniyye gönderilirse, bunun İzmir havalisi için çok hayırlı bir hizmet olacağı beyan ve arz edilmektedir.

¹ İyice düşünülerek.

Yine İzmir Vilayeti'nde 19 Recep 1272 (26 Mart 1856) tarihinde kaleme alınan bir başka belgede de (BOA, HR. MKT:142/25-005) İzmir ve bazı kazalarda düğün yapmanın ve kız alıp vermenin halk için büyük bir eziyet olduğu, hatta İzmir kazalarından Karaburun kazasında bahsedilen düğün ve cihaz masrafları yüzünden üç yüzden fazla bekâr kız olduğu belirtilmektedir. Hatta sadece Müslüman halkın değil, Ermeni ve Yahudi milletlerin de bu adetler yüzünden çok zarar gördüğü söylenmektedir. Bu âdetlerin kaldırılması için her yere tenbihnâmeler yazıldığı Metropolit ve Hahambaşının da ecnebi milletlerin reisi olarak buna katıldığı belirtildikten sonra, tüm bu fenalığın kaldırılması için himmet buyurulur ise bunun hem hayırlı bir iş olacağı, hem de halkın bir kat daha şükranının kazanılacağı beyan edilmektedir.

Dersaadet'ten İzmir'e verilen cevapta ise (BOA, HR. MKT:142/25-003) "İzmir ve havalisi ahalisinin düğünlerde icra eylemekte olduğu tekellüfatın (zorlukların) men'i ve tahfifi hakkında ne suretle tedâbire teşebbüs olunacağı ifadesini mütezammın 29 Recep 1272 (5 Nisan 1856) tarihiyle" gönderilen mazbata ve layihanın alındığı ve bu yolda yapılması gerekenler ile alınacak tedbirlerin uygun görüldüğü ve bu gibi fenalıkların islah ve tesviyesine himmet buyurulacağı bildirilmiştir.

İzmir Vilayeti tarafından kaleme alınan ve Dersaadet'in de onayından geçen layiha (BOA, HR. MKT:142/25-007) özetle şöyle bir girişle başlamaktadır: "Sünnet ve düğün cemiyetlerinde örnek gösterilme gayreti gütmek, akrabalarının veya çevresinin teşvikiyle bazı şeyleri yapmak zorunda kalmak, halkın güç ve kudretinin haricinde olduğundan onları pek zor durumda bırakmaktadır. Hâlbuki bu durum insanların bu gününü ve geleceğini mahvetmekten veya gücü olmayan insanların idarelerini yolundan çıkarmaktan başka bir işe yaramamaktadır. İnsaf ve düşünce sahibi herkes de bunu böyle görmektedir. Bu yüzden yapılacak bazı düzenleme veya yasaklamalar herkesin kendi gücüne göre harcamalar yapmasına izin verecek ve bu sayede ortaya çıkan bunca kötülük ve kırgınlık ortadan kaldırılacaktır. Aynı zamanda Hazreti Şahane'nin himmeti sayesinde herkesin suhulete kavuşması ve yaşanan kötülüklerin def edilmesi için hazırlanan layiha şöyledir" denildikten sonra altı ana başlık ve bir son söz ile layiha sona ermektedir.

Layihanın birinci maddesinde; bundan sonra nikâhta bulunacak kimselere, komşu ve saireye öteden beri adet olduğu üzere kahve ve şerbet verileceği, bunun dışında yemek yedirmek ve hediye vermenin tamamen yasaklandığı belirtilmektedir.

İkinci maddesinde; nikâh cemiyetinde bulunan Hoca Efendilere "âdet-i kadîm" üzere verilmesi caiz olan miktarın verileceği, nikâhtan sonra, gelen ziyaretçilere verilmesi âdet olan nişan bohçası gibi külfetli şeyler gönderilmeye kalkışılmayarak bir yağlık² ile yetinileceği ve bunun yanında damat tarafından gönderilecek şeylerin tamamen men olunacağı bildirilmiştir

Üçüncü maddede; gelin odasının bir takım sırmalı ve yaldızlı çevreler³, havlular, bohçalar veya buna benzer şeylerle süslemesinin tamamen yasaklanacağı belirtildikten sonra, "arusi" denilen, sadece gelinin oturacağı bir köşenin tezyinine izin verileceği ifade edilmektedir. Bunun yanında evlatlarına maddi bakımdan yardımcı olmak düşüncesiyle

² Yağlık: Bir çeşit işlemeli peçete, mendil.

³ Çevre: Kıyıları sırma işlemeli mendil ya da oyalı yazma.

onlara ikramda bulunmak isteyenlerin de yapacakları boş masraflar yerine evlatlarına emlak veyahut mücevherat gibi işe yarayacak şeyler vermesi gerektiği belirtilmektedir

Dördüncü maddede; gelin tarafından büyük yük altına girilerek öteye beriye verilmesi adet olan bohçalar tamamen men edilip, “yalnız anne babaya bir kat câmeşuy (çamaşır) gibi bir hediyecik ile iktifa olunacaktır.” denmektedir.

Beşinci maddede; Bi'l-cümle cemiyet ve düğünlerde bundan sonra uzun uzadıya külfetli taam (yemek) vermek ve sair surette masarif etmek caiz olmayıp, yalnız zıfaf gecesi “velime taamı” ile iktifa edilip “meduv (davetli) olan zevat tarafından dahi hediye getirilmesi memnu tutulacaktır” ifadesi yer almaktadır.

Altıncı maddede ise; çocuk doğumu ve sünnet üzerinde durularak çocuk doğumlarında altın ve sair surette hediye vermek gibi adetlerin bir şekilde halka sıkıntı verdiği ve ana babanın takacakları altın ve sairenin yeteceğinden bahisle, bunun da yasaklanacağı söylenmektedir. Sünnet düğünlerinde ise akraba ve taallukata bir yemek ile iktifa olunacağı ve davetliler tarafından bir şey verilmeyeceği belirtilmektedir.

İzmir Vilayeti tarafından kaleme alınan layihanın ilan amacı ve gerekli uyarılara da son paragrafta yer verilmiştir. Bununla ilgili olarak lâyiha da şöyle denmektedir: “Bunu tasavvur ile halka ilandan murâd düçâr olunan mazarrât-ı zâideden herkesi kurtarmak ve bu yüzden dahi memlekette bir asâr-ı hayır olarak velî-nimetimiz Padişahımız Efendimiz Hazretleri'ne hayır dua aldirmek kazıyyesi olup, tenbihâtın hilâfına olarak hareket eden her kim olur ise olsun, usûl-i mer'î ihlâlîne say etmiş olduğundan heyet-i meclis ol-zât hakkında davacı olacağı cihetiyle ona göre hareket edilecektir.”

Belgeden de anlaşıldığı üzere İzmir ve havalisinde mevcut olan ağır adetler insanların hayatını olumsuz şekilde etkilemekte ve insanlar evlenmemek ile ağır maddi külfetlerin altına girmek arasında bir seçim yapmak durumunda kalmaktadır. Elbette bu da devletin ekonomik ve sosyal dengesini bozmaktadır. Bu noktada yerel yöneticiler de hem milletin kanayan bir yarasına merhem olmak hem de devletin dengelerini korumak adına işe el atmıştır. Burada dikkat çeken bir nokta halkın düşünce yapısının değiştirilmesi gereği üzerinde durulması ve bunun için çaba gösterilmesidir. 5 Şaban 1272 (11 Nisan 1856) tarihinde kaleme alınan ve hem ağır adetleri hem de bu adetlerin yerine getirilmesi esnasında ortaya çıkan israfi önleme çabası taşıyan bu belge daha çok yerel ve bireysel iken, ilerleyen yıllarda devlet işe el atacak ve bu durum daha şümüllü bir şekilde ve kurumsal olarak ele alınarak, 28 Mart 1337 (28 Mart 1921) tarihinde “Düğünlerde Men' - i İsrâfât Kanunu” çıkarılacaktır.

Düğünlerde yapılan masrafların çokluğu ve ortaya çıkan ziyanın gayrimüslim tebaayı da olumsuz olarak etkilediği, yine gayrimüslim tebaa tarafından kaleme alınan, 16 Recep 1276 (8 Şubat 1860) tarihli ve BOA, Sadaret Mektûbî Kalemi Umum Vilayet Yazışmaları (A. MKT UM.) Fon Kodu ve 395 Dosya ve 61 Gömlek numarası ile kayıtlı belgede açıkça görülmektedir. Bu belgede İşkodra ahâlisinin ister zengin isterse fakir olsun bir kızın evlenmesi esnasında “adet-i belde” olarak haddinden çok fazla olarak sırmalı elbise, mükellef eşya, altın ve inci verildiği ve erkek tarafının da buna karşılık ağır elbiseler ve saire yaptığı belirtilmektedir. Bu durum kudreti olanların borçlanmasına sebep olduğu gibi, kudreti olmayanların çocuklarının evlenmelerine mani olmaktadır. Bu

âdetin terk ettirilmesi için Latin Milleti Piskoposu tarafından “emr-i âli” isteği ile bir takrir kaleme alındığı belirtilmektedir. Belgede yaşanan bu durumun sadece gayrimüslimleri değil, İslam ahaliyi de olumsuz etkilediği ve bu zararlı adetlerin kaldırılması hususundaki istekleri de dile getirilmektedir

Gelen tüm bu istekler neticesinde hükümetin olaya ilgisiz kalmadığı ve bazı yörelerde ağır çeyiz masraflarının kaldırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Bu örneklerden biri Sadarete yazılan ve Bosna Metropolitinin teşekkürünü içeren yazıdır. (BOA, Bosna Müfettişliği (TŞR.BNM.), 19/90 (4 Zilhicce 1280/11 Mayıs 1864) Bu yazıda sırma sim işlemeli ve ağır pahalı elbiselerin ve gereksiz düğün masraflarının kaldırılmasıyla evlenme işlerinin kolaylaştırılması amacıyla bazı girişimlerde bulunulmuş ve halk buna teşvik edilmiştir. Hatta masrafların hafifletilmesi ile bu işlerin ne kadar kolay olacağını halka gösterilmesi için, yapılan masrafların bir kısmı Vali Paşa ile müştereken karşılanarak, halka örnek olunmaya çalışılmıştır. Bu durum genel bir memnuniyete sebep olmuştur. Sırma elbise âdetinin kaldırılmasına ilk başta karşı çıkıp, itiraz edenler, hatta bu elbiselerin ticaretini yapanlar bile bunun topluma ne kadar faydalı olduğunu görmüş ve bu durumun güzelliklerini itiraf etmişlerdir. Görüldüğü gibi ister Müslüman ister gayrimüslim olsun tüm ahali bu ağır âdetlerin hafifletilmesinden son derece memnun olmuştur.

III. Devlet Tarafından Alınan Tedbirler

Daha önce bahsedildiği üzere yerel yönetimler tarafından israfa ve ağır âdetlere karşı alınan tedbirler Hükümet tarafından da benimsenmiş ve “İzdivac ve Tenâküh Maddesi Hakkında Tenbihâtı Hâvi İlânnâmedir” (*Düstür*, 1. Cilt, 1. Tertip, Matbaa-i Âmîre, İstanbul, 1289 (1872), s. 736–741.) başlığıyla, evliliklerin kolaylaştırılmasını amaçlayan ve bu amaca ulaşmak için çeşitli düzenlemeler içeren bir ilânnâme yayınlanmıştır.⁴ *Düstür*’da⁵ yayınlanan bu İlânnâmede evlenme ve nikâhın insanların fitri ve doğal en büyük hakkı olduğu söylendikten sonra, bu işin kolaylaştırılması gereğinin her din ve mezhepte, özellikle de İslamiyet’in ahkâmının arasında yer aldığı belirtilmiştir. İlânnâmede on dirhem gümüşün yeterli olduğu mihr için bile sonradan bir takım şeyler ihdas ve icat olunmuş, şer’an seksen-yüz kuruşla evlenilebilecek iken, son zamanlarda beş-on kese akçe sarfi lazım gelmeye başladığına vurgu yapılmıştır. Yapılacak bu masrafın da yarıdan fazlasının şer’an, örfen ve aklen yasak ve yanlış olan isrâfât olduğu, herkesin bu masrafa gücü yetmediği için evlenemediği, güç yetirmeye çalışıp, evlenenlerden de pek çoğunun haddinden fazla borç altına girerek pek çok felakete uğradığı belirtilmektedir. İlânnâmede ayrıca, evlenemeyen bu kadar çok kişinin yanlış yollara sapacakları, ömürlerini hapisanelerde çürütecekleri, evlenemeyen kızların en sonunda kaçarak evleneceğini, ancak bunun da daha büyük sorunlara yol açacağı ayrıntılarıyla anlatılmaktadır. İlânnâmeye göre tüm bu olumsuzlukların temelinde yatan şey ise halkın dışarı olduğu müşkülât ve mecbur bulunduğu telefât ve isrâfâtıdır. Dolayısıyla tüm bu kötülüklerin men’i ve ıslahı için on sekiz sene evvel bir kıt’a emr-i

⁴ Tam metin için bkz. Ek 1.

⁵ Tanzimat’tan sonra Osmanlı Devleti’nde ve kuruluşundan itibaren Türkiye Cumhuriyeti’nde kabul edilen kanun, nizamnâme ve diğer hukukî mevzuatı bir araya getiren resmî külliyat.

âli yayınlandığı gibi, evvelki sene dahi yine umumi bir ferman yayınlandığı ifade edilmiştir. Buradan da anlaşılmalıdır ki Hükümet yapılan tüm müracaatlara ve yaşanan olumsuzluklara duyarsız kalmamış, gerekli tedbirleri almaya çalışmış ve nihayetinde tüm ülkeye şâmil bir kanun yerine geçmesi için bu tedbir ve düzenlemeleri Düstur'da yayınlamıştır. Yayınlanan bu İlânnâme'de halk gücüne göre dört sınıfa ayrılmış ve her sınıfın hal ve şânına, servet ve iktidarına göre yapması câiz görülen şeyler "ta'yin ve tahdid" olunmuştur. Genel düzenlemeler on madde halinde sıralanmış ve bunun akabinde de her sınıf ayrı ayrı ele alınarak, her sınıfın hal ve kudretine göre yapmasına izin verilen şeyler tarif ve beyan edilmiştir. İlânnâme'de izin verilenler dışındaki tüm bohça, hediye ve sair şeyler ilga edilmiştir. İlânnâme'de "işbu ilgâ olunan maddeler örf ve âdet-i belde denilerek az ve çok yapılacak olur ise esâs mâtdeyi ihlâl etmiş olacağı ve tasaddî edenler mes'ûl tutulub cezâ göreceği cihetle herkes güzelce anlamak için ber-vech-i âtî beyân olunur." denildikten sonra bahsedilen on madde sıralanmıştır. Bu İlânnâme ile yapılan düzenlemelerin Düstur'da yayınlanmasındaki amaç, herkesin şikâyetçi olduğu ve evliliklerin önünde büyük bir engel teşkil eden ağır ve yerine getirilmesi neredeyse imkânsız olan âdetleri ortadan kaldırmak ve bunun tüm ülkeye yayılmasını sağlamaktır. Daha önce de değinildiği gibi bu düzenlemelerin başarılı olabilmesi için gereken şey öncelikle milletin düşüncesinin değiştirilmesidir. Nitekim bu değişim sağlanamadığı için istenilen başarının elde edilemediği ve ortaya koyulan tüm hükümlerin tam manasıyla yerine getirilemediği anlaşılmaktadır.

IV. Men-i İsrâf Komisyonu

Yapılan tüm bu değişikliklerin başarılı olabilmesi elbette bunların halk tarafından benimsenmesiyle mümkün olabilecektir. Ancak ortaya çıkan gelişmeler bu başarının sağlanamadığını göstermektedir. Zira İzmir Vilayeti tarafından Dersaadet'e gönderilen belgenin bir benzeri de BOA, Dâhiliye Nezâreti Muaberât-ı Umumiye İdaresi (DH. MUİ.) Fon Kodu 49/1 Dosya, 25 Gömlek numarası ve 17 Zilhicce 1327 (30 Aralık 1909) tarihi ile kayıtlı olan ve Karesi sancağı tarafından kaleme alınmış olan belgedir. Bu kayıtta da Karesi Sancağı ile Dersaadet arasında yapılan karşılıklı yazışmalar söz konusudur. 28 Zilkade 1327 (11 Aralık 1909) tarihinde Karesi Sancağı'na bağlı kaza ve nahiyelere yazılan umum muharrerat suretine (BOA, DH. MUİ.: 49/1-25-004) "ma'lumdur ki bir devletin devam ve terakkisi efrad tarafından tasarruf ve iktisada riayetiyle ve isrâfâtı terkle husûle gelir." cümlesiyle başlanmaktadır. Devamında ise "isrâfâta ne Şer'i Şerif'in, ne aklın, ne de kanunun katiyen cevaz ve müsaadesi olmadığı" belirtilmektedir. Yapılan isrâfâta örnek olarak da Edremit ve Burhaniye taraflarında yapılagelen düğün ve cihaz âdetleri gösterilmektedir. Zira buralarda devam eden âdetler öyle bir yaradır ki, ahalinin servet ve semânını günden güne mahva doğru sürüklemektedir. Her türlü saadet ve selamete kefil ve aracı olan şer'-i şerif yapılan bu düğün ve çeyiz masraflarını hiçbir şekilde kabul etmediği gibi, akıl ve kanun da bunu tamamen reddetmektedir. Ancak bu zararlı âdete gerek eski alışkanlıklar, gerekse cehalet sebebiyle vakti olsun olmasın herkes tarafından iştirak edilmekte, herkes mutlaka düğün ve çeyiz yapmak mecburiyetinde kalmakta ve bu yüzden de ağır ve ezici borçlar altına girerek maişetini bile temin edemez duruma gelmektedir. Bölgede yaşayan insanlar genel itibarıyla fakir olduğu için herkes borç ederek düğün levazımını tedarik etmekte

ve çoğu zaman da insafsız faizcilerin adeta oyuncuğı haline gelmektedir. Şahsi menfaatlerini halkın sıkıntısında arayan bu açgözlü ve vurguncu faizciler de borç işlerini resmi bir kılıfa sokmakta ve hükümetçe kendilerine bir şey yapılamamaktadır. Gerek faizcilerin bu hali, gerekse esnafların veresiye olarak sattıkları düğün levazımını iki üç katı fiyatla vermeye kıyması fukaranın tarlalarını bağlarını veya geçinmek için ellerinde olan her şeylerini sattırmaya mecbur etmektedir. Elbette bu da milletin ilelebet sefalet içinde kalmasına ve büyük sıkıntılar çekmesine sebep olmaktadır. Hele veresiye almak ümidi olmayanlar ise evlenmekten tamamen vazgeçmekte ve bu da milletin memur olduğu nesli çoğaltma görevine büyük bir set çekmektedir. Belgenin devamında yaşanan olumsuzluklar da sıralanmakta ve bu durumun bundan başka da pek çok fenalığa yol açtığı belirtilmektedir. Şöyle ki bazı delikanlılar bu zararlı adetler yüzünden evlenememekte ve hayatlarını zindanlar içinde çürütmektedir. Belgede bu ve buna benzer zararlar düşünülecek ve bu kötü adetler yüzünden meydana gelen işret, adam yaralama, adam öldürme ve bunlara benzer suçlar da hesaba katılacak olursa akıllı, vicdanlı ve millet sevdalısı olanlar, bu adetlerden vazgeçmeyi ve ahaliye gerekli tenbihatta bulunmayı kendilerine mukaddes bir borç bilirler denilmektedir. Karesi Sancağı tarafından kaleme alınan belgede ortaya çıkan olumsuzluklar ve yaşanan fenalıklar sıraladıktan sonra, buna karşı neler yapılabileceğı hususu da dile getirilmiştir. Mevcut adetlerin kanunen de reddedildiğı belirtilerek Düstur'un 736. sayfasında yer alan İlännâme ve kanun maddeleri iyice mütala'a edilirse durumun anlaşılacağını söylenmektedir. Belgeye göre her ne kadar bahsedilen İlännâme ve kanun maddelerinde mevcut duruma yönelik olarak bazı yetersizlikler görülmekte ise de bu eksikliklerin giderilmesi mümkün olduğundan ve şimdilik mevcut tedbirlerin yeterli gelebileceğı değerlendirildiğinden zikredilen İlännâmenin harfiyen tatbik edilmesine çalışılması ve gayret edilmesi gereklidir. İşte bu gereklilik yüzünden merkezde ve merkeze bağlı yerlerde birer Men-i İsrâf Komisyonu teşkil edilmesi uygun görülmüş ve merkezde kurulmuş olan komisyon da işe başlatılmıştır. Bu minvalde bağlı kazalardan da buna göre muamelede bulunmaları istenmektedir. Ayrıca bu işte emeğı geçenlerin ve gayret gösterenlerin alenen gazeteler vasıtasıyla takdir edilip, nâmlarının yaşatılacağı bildirilmektedir. Bağlı kazalara yazılmış olan muharrerât, bu konuda beyan olunacak gerekli tedbirleri içeren mütala'aların iftiharla kabul edileceğinin bildirilmesi ile son bulmaktadır.

Yukarıda bahsedilen ve bağlı kazalara gönderilen tahriratın bir sureti de yine aynı tarihte yani 28 Zilkade 1327 (11 Aralık 1909) tarihinde Dersaadet'e gönderilmiştir. (BOA, DH. MUİ.: 49/1-25-002) Dâhiliye Nezaret-i Celilesine gönderilen belgede günden güne ilerleyen sefahat ve israfâtın millet ve memleket üzerindeki tesirlerinin inkâr edilemeyeceğı belirtildikten sonra Edremit ve Burhaniye taraflarında devam eden cihaz adetlerinin yol açtığı felaketler özetlenmektedir. Bu adetlerin en büyük zararı ise, insanların ve nüfusun çoğalmasını engellemesidir. Bu noktada Düstur'da yer alan İlännâmenin içinde yer alan tüm hususların harfiyen uygulanabilmesi için Liva merkezinde bir "Men-i İsrâfat Komisyonu" kurmak için çalışmalar yapıldığı belirtilmektedir. Bu çalışmanın yalnız Liva merkezi ile sınırlı kalmadığı, yazı ekinde gönderilen muharreratla bağlı tüm birimlere ta'limen tebliğ edildiğı de ifade edilmektedir. Dersaadet'e gönderilen belge "ilânnâme-i mezkûrun ihtiyacât-ı hâzıra ile

gayr-ı mütenâsib nevâkısı câmi olmasına nazaran her halde ıslah ve ikmalinin vücüb derecesinde olduğunun arzına -hamiyyet-i vataniyye sai'kasıyla- cür'et kılınmıştır.” cümlesiyle son bulmaktadır.

Bu yazıya mukabil 16 Kânunuevvel 1325 (29 Aralık 1909) tarihinde Dersaadet tarafından kaleme alınan yazıda (BOA, DH. MUİ.: 49/1-25-001) bahsedilen İlânnâmenin mevcut ihtiyaçlara cevap verecek şekilde düzeltilip, düzenlenmesinin istendiği ancak burada hükümetçe yapılacak şeyin şer'an ve aklen yasaklanmış ve kötü olan davranış ve israfâta karşı ahâlden gerekenlere nasihat olunmasından ibaret olacağı belirtilmiştir. Yazının sonunda ise Karesi Sancağı tarafından arz edilen men-i israf çalışmalarına muvâfakat verildiği bildirilmiştir.

V. Men-i İsrâf Kanunu

Karesi Sancağı tarafından kullanılan “men'-i israf” tabiri daha sonra, yani 28 Mart 1337 (28 Mart 1921) tarihinde çıkarılan “Düğünlerde Men'-i İsrâfât Kanunu”nda da kullanılmıştır. TBMM Hükümeti tarafından düğünlerde israfın önlenmesi için çıkarılan bu kanun Ceride-i Resmîye’de neşir ve ilân edilmiştir. (Ceride-i Resmîye, No: 8) Sekiz maddeden oluşan kanun şu şekildedir:

“BİRİNCİ MADDE: Düğünlerde aleltlak cihaz teşhiri, cihazın açıktan nakli, erkek tarafından iki kattan fazla elbise ihdası, düğün günlerine münhasır olmak üzere bir gündün ziyade çalgı çaldırılması ve ziyâfet verilmesi, nişan, çevre merasimi ile ağırlık ve hedâya itası ve köçek oynatılması gibi israfât memnudur.

İKİNCİ MADDE: Her livanın mecalisi umumiyesi işbu kanun ile kavanini saire ahkâmına muğayir olmamak şartıyla mahallî ve idarî talimatnameler tanzimine ve gerek ona müstenit tedabirin Hükümet marifetiyle tatbikini takibe mecburdur.

ÜÇÜNCÜ MADDE: İşbu mevat ve talimatnameler hilâfında hareket edenler mahallî belediyelerine ait olmak üzere elliden yüz liraya kadar cezayı nakdî ita veya bir aydan altı aya kadar hapis ile mücazat olunurlar.

DÖRDÜNCÜ MADDE: İşbu mevaddan mütevellit mesail sulh mahkemelerinde rüyet olunur. Bu bapta hükümler katî ve lâzîmü'l-ınfazdır.

BEŞİNCİ MADDE: Hitan cemiyetleri için masraf ihtiyariyle düğün yapmak memnudur.

ALTINCI MADDE: İşbu kanun ile menedilen eşya müsadere ve mahallî belediyeleri namına bilmüzayede fûruht ve irat kaydedilir.

YEDİNCİ MADDE: İşbu kanun tarihi neşrinden itibaren mer'idir.

SEKİZİNCİ MADDE: İşbu kanunun icrayi ahkâmına Büyük Millet Meclisi Dâhiliye ve Adliye vekilleri memurdur.

25 Teşrinisani 1336 ve 13 Rebiyülevvel 1339 (25 Kasım 1920)”

VI. Sonuç

İncelediğimiz belgelerde de görüldüğü üzere âdetlerin toplum üzerindeki etkisi, insanların yaşamlarını direkt olarak etkilemektedir. Osmanlı toplumunu oluşturan hemen

hemen tüm bireyler yukarıda bahsedilen düğün adetlerinin ağırlığından yakınmaktadır. Bu adetlerin kaldırılması ya da hafifletilmesi için Osmanlı Devleti'ne müracaatlar yapılmış, önce yerel yönetimler sonra da Hükümet tarafından bu istekler dikkate alınarak gerekli tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Ancak gerekli adımların atılması için sadece kanun çıkarmak yeterli olmamıştır. Zira halkın bakış açısı ve düşünce yapısı değişmedikçe, çıkarılan kanunların uygulama alanı bulamayacağı açıktır. Nitekim kanunlar yayımlandıktan sonra bile şikâyetlerin devam etmesi bunu açıkça ortaya koymaktadır.

Düğün ve çeyiz adetlerinin ağırlığı yüzünden evliliklerin azalması, nüfusun çoğalmasını engellemiş, bu da Osmanlı Devleti'nin sosyal ve ekonomik düzenini olumsuz olarak etkilemiştir. Hele hele yapılan masrafların pek çoğunun işe yaramayan harcamalar yani israf olduğu düşünülürse alınan tedbirlerin gereği bir kere daha anlaşılabilir.

Ancak günümüzde bile düğün ve çeyiz âdetlerinde görülen lüzumsuz ama yerine getirilmesi ve yapılması zorunlu şeyler, yapılan kanunların geçmişten günümüze gerekli zihinsel değişim ve dönüşümü sağlayamadığı için uygulama alanı bulamadığını göstermektedir.

Kaynaklar

- Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA). Sadaret Mektûbî Kalemi (A.MKT.)*, nr. 26-64.
BOA. Hariciye Nezareti Mektûbî Kalemi (HR. MKT.), nr. 142-26.
BOA. Sadaret Mektûbî Kalemi Umum Vilayet Yazışmaları (A. MKT UM.), nr. 395-61.
BOA. Bosna Müfettişliği (TŞR.BNM.), 19/90.
BOA. Dâhiliye Nezâreti Muaberât-ı Umumiye İdaresi (DH. MUİ.), nr. 49/1-25.
Düstûr, (1289-1872), 1. Cilt, 1. Tertip, İstanbul: Matbaa-i Âmîre, 736-741.
Ceride-i Resmîye, No: 8, 28 Mart 1337 (28 Mart 1921).
Çolak, A. (2012). "Hadis Temelli Anadolu Düğün Adetleri". *Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, c.1, S.1, 147-188.
https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc001/kanuntbmmc001/kanuntbmmc00100055.pdf

EK 1: İzdivâc ve Tenâküh Mâddesi Hakkında Tenbihâtı Hâvi İlanâmedir

İzdivâc ve Tenâküh Mâddesi sunûf-u beşeriyenin halkî ve tabî'i-i a'zam levâzımı olduğundan bu emr-i hayrın teshîlâtı hakkında her din ve mezhebde ve hususiyle şeriat-ı mutahhara-ı İslâmiyenin ahkâm-ı celîlesinde muayyen olan vesâil ve mesâil herkesin bildiği şeydir. Ve şer'an izdivâcın mevkûf-u aleyhî küfûv olan tarafeynin terâzisi üzerine Türkçe nikâh dediğimiz bir mihr takdîriyle akidden ibâret olup mihrin dahi bir mikdârı müeccel ve bir mikdârı mu'accel olarak en aşağı on dirhem gümüş kıymetine mu'âdil olmak câizdir. İşte hâl böyle iken izdivâc hususlarında sonradan bir takım şeyler ihdâs ve icâd olunub ve gayret-i akrân belasıyla keyt keyt (böyle böyle) artıb bugünkü günde o dereceye varmışdır ki şer'an seksen yüz kuruş masrafla tehhül edebilecek bir adam veya tezvîc edilecek bir kız için beş on kîse akçe sarfı lazım geldiğinden ve bu vechile akçe sarf edilecek şeylerin ise nısfından ziyâdesi şer'an ve örfen ve aklen memnu' ve mezmûm olan telefât ve isrâfât olduğundan başka herkes bu kadar malı vermeye dâhi muktedir olamadığından bir takım kimselerin zarurî tehhül edemeyerek kaldığı ve bu sûretle masraf edib tehhül edenlerden dahi birçoğunun haddinden ve hâlinden ziyâde borç altına girerek nice felâket ve belâlara uğradığı malûmdur. Bu işin böyle olmasından nasıl ve ne kadar mazarrât ve ziyân ve fenâlık vücûda geldiği ve gelebileceği erbâb-ı hamiyet mutâla'âsında muvâzene olunur ise bunca nüfusun izdivâcdan mahrumiyetiyle sülâle-i milletin tedennisi yani keyt keyt azalması en büyük ve birinci derecede anlaşılır mahzur olub bundan başka tezevvüc ve tehhülün mahrum olan zükûr ve inâsın tabî'i ve zarurî tarik-ı nâ-meşru'âya sülûkiyle irtikâb-ı fuhşiyât etmesi ve bu yollarda bir takım kimselerin cinâyât-ı cismiyyeye uğrayarak ömr-i azizlerinin hapishânelerde geçib berbâd olması ve köylerde on sekiz yirmi yaşını geçen kızların tezvîc olunmamalarından dolayı nihâyet kaçmak â' rını irtikâb ile kaçıran delikanlıyı dahi cezâ-i kanûna uğratıp bu vesile ile iki taraf hândân ve hânâmına leke ve şeyn getirilmesi ve daha nice nice illetler ve fenâlıklar tahaddüs etmesi husûslarının esbâbı aranıldığı sûrette bunların cümlesi dahi tezevvüc mâddesinde halkın duçâr olduğu müşkilât ve mecbûr bulunduğu telefât ve isrâfâta varır dayanır. Binâ'en-aleyh bunun men' ve ıslâhı vâcibât-ı umûrdan olmasıyla ağırlık ve cihâz ve nişan husûslarında ve velîme cemiyetlerinde vuku' bulan telefât ve isrâfâtın katiyyen men' ve ilgâsı bâbında on sekiz sene mukaddem bir kıt'a emr-i âlî şeref-sâdir olduğu gibi evvelki sene dahi yine umûmen fermân-ı âlî ısdârıyla te'kîd-i memnu'iyet buyrulmuş olduğundan işbu emr-i âlinin ba'de-zîn izdivâc mâddesinin dört sınıfa taksim ile her sınıfın hâl ve şânına ve servet ve iktidârına göre tarafeynden verilmesi ve yapılması câiz görünen şeyler ta'yîn ve tahdîd olunarak cümlesi aşağıda zikr ve beyân kılınmış ve bunun hâricinde az ve çok akçe ve boğça vesâir şey alınıb verilmesi ve hedâyâ kabûl olunması külliyyen yasak edilmiş olduğundan iş bu ilgâ olunan maddeler örf ve âdet-i belde denilerek az ve çok yapılacak olur ise esâs mâddeyi ihlâl etmiş olacağı ve tasaddî edenler mes'ûl tutulub cezâ göreceği cihetle herkes güzelce anlamak için ber-vech-i âtî beyân olunur.

Birinci Madde: Tezvîc olunacak yani kocaya varacak kız için gerek nikâhtan evvel ve gerek nikâhtan sonra erkekten ağırlık ve nişan nâmıyla bir şey alınmayacak ve fakat hîn-i akidde mihr-i müeccelden ma'âdâ mihr-i mu'accel tesmiye olunmuş ise bunun

mikdârı dahi sınıf-ı evvelde nihâyet bin ve sınıf-i sâñide beş yüz ve sınıf-ı sâlîste yüz kuruşu geçmeyecek ve fukarâ ve bî-kudret olanlar tarafından hiçbir şey verilmeyecektir.

İkinci Madde: İzdivâc ve hitân düğünlerinde vesâir cemiyetlerde gerek davetli olan misâfirler tarafından ve gerek düğün sâhibleri ve akrabâ ve mute'allikatı cânîblerinden az ve çok hediye verilmek ve alınmak kavviyyen ve katiyyen yasak olunduğundan ve ba'de-zîn buna mütecâsir olanlar olur ise bu emre itâat etmemiş olacakları cihetle hem alanlar ve hem de verenler kanûnen cezâ göreceklerinden düğün sâhibleri tarafından âhere ve hâricden düğün sâhiblerine ve zevc ve zevcenin müte'allikâtına ve bunların yekdiğlerine ve'l-hâsıl büyük ve küçük dâhilen ve haricen zükûr ve inâsdan hiç kimseye çevre ve kumaş ve câmeşûy vesâir bu makûle şey verilmeyecektir ve baklavâ ve helvâ vesâir bu makûle me'kulâta dâir şey dahi gönderilmeyecektir ve düğün akabinde zevc tarafından zevcenin müte'allikâtına hediye itâsı lağv olunarak hiçbirine bir akçelik şey itâ edilmeyecektir.

Üçüncü Madde: Düğün için giden davetçiye hiçbir yerde bir şey verilmeyecektir. Az ve çok veren ve alan olur ise kabahatli olacaktır.

Dördüncü Madde: Akd-i nikâh cemiyetinde imam ve muhtardan mâ'adâ hiç kimseye az ve çok vergi ve hediye verilmeyecektir.

Beşinci Madde: En büyük ve ehl-i iktidâr düğünlerinin iki günden ziyâde olması ve sürmesi câiz olmayacağından cemiyetlerin bir ve nihâyet iki günden ziyâde olmamasına ve fukarâ tákımı hiçbir sûretle düğün yapmak tekellüfüne mecbur edilmemesine cümle tarafından dikkat olunacaktır. Ve en büyük ve sâhib-i servet cemiyetlerinde çorba ve pilavdan mâ'adâ beş ve nihâyet altı türlüden ziyâde taâm yapılması telef ve isrâf ve vücûdca mücib-i mazarrât olarak takbîh ve ta'yîb kılınacaktır. Ve âdi düğünlerde bir çorba ve lâhm ve bir de pilav zerdeden mâ'adâ bir şey yapılmayacaktır.

Altıncı Madde: Gelinlerin hamama gittiğinde hamamcıya vesâir hademeye hamam ücretinden mâ'adâ hiçbir şey verilmeyecektir.

Yedinci Madde: Zevcenin tezyînâtına müte'allık hınâ (kına) ve boya vesâir bu makule şeyler zevc tarafından gönderilmeyecektir.

Sekizinci Madde: Düğün sâhibi ne kadar muktedir olur ise olsun sırmalı şilte ve sırmalı yorgan ve canfes döşek yapmak ve askı nâmıyla gelin odasına câmeşûy ve çevre gibi şeyler sermek yasaktır.

Dokuzuncu Madde: Düğün cemiyetlerinin hitâmında zevc ve zevcenin müte'allikâtının ictima'iyile hâsıl olan tekellüfât bütün bütün kaldırılmış olduğundan bu âdet dahi hiçbir vakit de icrâ olunmayacaktır.

Onuncu Madde: Gelinlerin gece ile naklî ve sokaklarda dolaştırılması ve arabadan iner iken zevc tarafından eşyâ ve akçe vesâir vaad ettirilmesi dahi memnu' olduğundan gece ile sokağa çıkarılan gelin arabaları hükümetce men olunacaktır. Ve zevcenin arabadan inmesinde eşyâ vesâir vaad eden ve ettiren kimseler mes'ûl ve mu'âtab olacaklardır. Ve gelinlerin yüzüne tel yazmak âdeti dahi kavviyyen tard ve lağv olunmuştur. Ve her nev' düğün ve cemiyetlerde gerek köylerde gerek kasabalarda silah atmak katiyyen yasaktır. Ve bazı kasabalarda dünür almak tabiriyle zevc ve zevce

müte'allıkâtının yekdiğeri hânelerine gece ile ve cemiyetle gidilmesi ve beyhüde bir takım isrâfât edilmesi dahi kaldırılıp men' edilmiştir.

İzdivâc maddesinde istîmâli tecvîz ve tahdîd olunan maddeler olup dört sınıfa münkâsîm olduğundan her sınıf hâl ve kudretine göre zîrde beyân ve ta'rîf olunan eşyâdan ziyâde şey alınıp verilmesi yasaktır. Şurası da malûm olmalıdır ki bu memnu'iyet yalnız düğün ve cemiyet esnâsına mahsûs olup yoksa ba'del-izdivâc zevce ve zevcenin yekdiğerine dilediği ve istediği vechile akçe ve eşyâ vesâire verip almakta herkes muhtâr olduğundan bu karârın o hâle şümûlu yoktur.

Birinci Sınıf: Derece-i evvelâda olan yani memleketce sunûf-ı sâireye nisbetle mal ve serveti birinci derecede bulunan ashâb-ı iktidârın izdivâc cemiyetlerinde takdir olunacak mihr-i müeccel en ziyâde on aded mecîdiye yüzlük altını kıymetini tecâvüz etmeyecektir. Zevce tarafından gelinlik verilecek eşya dahi kılâbdan* ve sırması olmayarak sade canfes ve ona mümâsil kumaştan mamûl bir kat elbise olacaktır. Ve mihr-i mua'ccel ve müeccelden ziyâde bir şey itâsına zevcin mecburiyeti yoksa da şâyet elbise ve döşeme gibi eşya verecek olursa o dahi kılâbdan ve sırması olmayarak bir oda döşemesi ve damasko yahut kumaştan yatak takımı ile bir çuka ferace ve nihâyet iki yüz elli dirhemi tecâvüz etmemek üzere bir adet sim el ayînesinden ibâret olacaktır. Ve gelin için iktizâ eden duvak sadece bürüncekte yapıp hiçbir suretle yüz kuruştan ziyâde duvak istimâl olunmayacaktır. Ve iş bu sunûf-u evvel düğünlerinde zevce tarafından yapılacak şeyler dahi kezâlik sırma ve kılâbdan ve canfes olmayarak kumaştan veya gezî veya damasko veya marinos gibi şeylerden ve bir kilim ve bir yatak takımı ve işlemesi olmayarak sade bir hamam takımı ve gümüş bir kahve takımı ile sim bir gülâbdan ve bir buhurdan ve nihâyet on iki sahan ve beş tencere ve üç tepsi ve bir sini ve bir güğüm ve bir bakraç ve bir kazgandan (kazan) mürekkeb bakır takımı ile bir mangal ve bir hamam leğeni ve bir sofrâ takımı ve üç şamdân ve üç dört bardak ve bir leğen ibrikten ve üç sandıktan ibâret olup ziyâde olmayacaktır. Ve zevce tarafından yapılacak câmeşûy havlu ve uçkur ile beraber hiçbir vakitte on iki katı tecâvüz etmeyecektir. Ve iş bu havlu ve çevre ve uçkurlar ziyâde sırma ve kılâbdan ile işletilmeyecektir.

İkinci Sınıf: Mâl ve serveti ikinci derecede bulunan erbâb-ı iktidârın izdivâcında mihr-i müeccel beş mecîdiye yüzlük altın kıymetini tecâvüz etmeyecektir. Ve zevce tarafından verilecek elbise sırma ve kılâbdanlı olmayarak kumaş veya canfesten mamûl bir kat esvâb olacaktır. Ve bundan ziyâde eşya vermek isteyenler olur ise o dahi çuka veya damaskodan bir oda döşemesi ve bir çuka ferace ve âdî bir yatak takımı ve âdî bir ayîneden ve duvaklık dahi yetmiş seksen kuruşluktan ibâret olacaktır. Ve bu derecede olan zevce için mute'allıkâtı tarafından verilecek cihâz dahi damasko veya şâlıden mamûl bir yatak takımı ve bir kilim ve âdî bir hamam takımı ve bir sofrâ takımı ve bir kahve takımı ve üç bardak ve iki şamdân ve bir leğen ibrik ve üç tencere ve iki tepsi ve sekiz sahan ve bir sini ve bir küçük mangal ve bir güğüm ve bir bakraç ve iki sandıktan ibâret bulunacaktır. Ve müteferriâtıyla verilecek câmeşûyun miktarı hiçbir vakitte sekiz katı tecâvüz etmeyecektir.

* Kılâbdan: Sırmalı ip.

Üçüncü Sınıf: Derece-i sâlisede bulunan esnaf vesâir bu misillü âdi kimselerin izdivâcında mihr-i müeccel üç adet yüzlük mecîdiye altını kıymetini tecâvüz etmeyecektir. Ve zevcin vereceği eşya çıtarı veya o kıymette olan eşyadan bir kat elbise olacaktır. Ve şâyet başka eşyâ dahi verecek olur ise o dahi basma olarak bir minder ve bir mak'ad ve altı yastıktan mürekkeb oda döşemesi ve kenevir bezinden bir döşek ve bir yorgandan ibâret olup duvak dahi yirmi otuz kuruşluktan ziyâde olmayacaktır. Ve zevcenin götüreceği eşya dahi âdi bir şilte ve bir yastık ve bir yorgan ile altı sahan ve iki tencere ve iki tebsî ve bir küçük bakraç ve şâmdân ve iki bardak ve bir sandık ve iki havluya münhasır olup câmeşûy dahi dört beş katı tecâvüz etmeyecektir.

Dördüncü Sınıf: Derece-i rabî'da bulunan fukarâ ve bî-kudret kimselerin izdivâcında tarafeynden hiçbir şey alınıp verilmek tekellüfü ihtiyâr olunmayarak ve imam ve muhtar tarafından dahi hediye ve akçe talep edilmeyerek mahalle ve karyelisi tarafından i'ane ile izdivâcı icrâ olunacaktır. Ve bunda mihr-i müeccel otuz kuruştan nihâyet yüz kuruşu tecâvüz etmeyecektir. Ve buna kıyasen bir mikdâr mihrî mu'accel takdîr olunmasında dahi beis yoktur.

Bâlâda beyân olunan ahvâl ve muamelâtın maksad-ı aslî emr-i izdivâca ve teksîr-i tenâsüle mâni olan bir takım telefât ve isrâfât-ı nâ-meşru'anın lağv ve ibtâliyle sülâle-i milletin teksîr ve tevfirî kaziyesine müstenîd bulunmuş olduğundan bu karara tevfik-i hareket etmeyenler şu maksadın husulünü istememiş olacağı cihetle o makuleler hakkında muamele-i tevbihiyye ve icâbına göre ahkâm-ı cezâiyye icrâsı mukarrer bulunmağın ona göre cümle tarafından devam ve icrâsına el birliğiyle gayret edilmesi ve zükûr ve inâsdan hiç kimsenin izdivâcına adem-i iktidâr özür olmayacağından herkesin hâline göre emr-i izdivâc ve tenâkühun teshîline ve on yedi on sekiz yaşından ziyâde bâkire kızların hiçbir yerde bırakılmayıp velîleri ve karye ve mahallelisi marifetiyle münâsib kimselere tezvîci ve sâilinin istihsâline gayret ve dikkat olunması cümlelerin himmet ve gayretinden me'mûl ve muntazır olduğu beyânıyla ilân-ı keyfiyete ibtidâr kılındı.